

MADDE 9.2 BİLDİRİMİ

Artun ve Güvener/Türkiye (no. 75510/01) Dava Grubuna

İlişkin Olarak

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)

Tarafından Sunulmuştur.

19 Ocak 2022

İFÖD, İfade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur

DGI İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü

AİHM Kararlarının İnfazı Dairesi

F-67075 Strazburg Cedex

FRANSA

19.01.2022

Artun ve Güvener Dava Grubu (no. 75510/01) davalarına ilişkin olarak İFÖD tarafından sunulan Madde 9.2. bildirim

1. Bu bildirim, Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüklerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olan İfade Özgürlüğü Derneği (“İFÖD”) tarafından hazırlanmıştır. İFÖD, Bakanlar Komitesi’ne Türk yetkililerin *Öner ve Türk* dava grubu (no. 51962/12); *Akçam* dava grubu (no. 27520/07); *Şener* dava grubu (no. 38270/11) ve *Artun ve Güvener* dava grubu (no. 75510/01) /Türkiye kapsamında belirlenen genel önlemlerin ısrarla tam ve etkili bir şekilde yerine getirilmemesine ilişkin güncel gelişmeler sunmaktadır.
2. Bu bildirim amacı, *Artun ve Güvener* dava grubu kapsamında belirlenen genel önlemler hakkında bilgi sunulmasıdır. Bu kapsamda, İFÖD Türk yetkililerince Türk Ceza Kanunu’nun (“TCK”) 299. Maddesinin değiştirilmemesinden kaynaklanan ve bu durum ile ilgili ve yakın tarihte *Vedat Şorli/Türkiye* (no. 42048/19, 19.10.2021) kararının yayımlanmasının sonrasında yargı uygulamaları hakkındaki problemler bakımından bilgi verecektir.

Arka Plan

3. *Artun ve Güvener* grubu, özellikle başvuranların Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’na (TCK’nin 299. maddesi) veya kamu görevlilerine hakaretten (TCK’nin 125/3. maddesi) cezai mahkûmiyetleri nedeniyle ifade özgürlüğü haklarına yapılan haksız müdahalelerle ilgilidir.
4. Bakanlar Komitesi 1406. toplantısında,¹ TCK’nin 299. maddesinin uygulanmasından kaynaklanan “*ihlallerin giderilmesine yönelik önerilere ilişkin işaretlerin yokluğuna*” dikkat çekmiştir. Komite ayrıca, yetkilileri, bir Devlet Başkanına hakaret edilmesini öngören suçlu Mahkeme’nin içtihadına ve ortaya çıkan Avrupa oydışımına tam olarak uyumlu hale getirmek için yasal bir değişikliği düşünmeye davet etmiştir.
5. Hükümet, 07.01.2022 tarihinde, Komitenin 1428. toplantısı için bir Eylem Planı sunmuştur.² Eylem Planında Hükümet, Komite’nin 1406. toplantısında halihazırda tartışılan mevzuat değişiklikleri, reform stratejileri ve eğitim faaliyetlerine ilişkin önceki argümanlarını yinelemiştir. *Artun ve Güvener* dava grubuna ilişkin olarak, Hükümet, önceki iddialarını desteklemek üzere Bölge İstinaf Mahkemeleri, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen örnek kararları sunmuştur. Hükümet, örnek kararlara dayanarak, yasal değişikliklerin Sözleşme ile uyumlu bir koruma mekanizması sağladığını ve bunların “Türk yargısının

¹ CM/ResDH(2021)110, 09.06.2021.

² Bkz. DH-DD(2022)34.

yerleşik içtihadını” yansıttığını iddia etmiştir. Ancak Hükümet, 299. madde davalarına ilişkin olarak, **son Eylem Planında tek bir karar sunmuş**, bu tekil beraat kararın kesin olup olmadığını ve İzmir Bölge İstinaf Mahkemesi 2. Dairesi kararına³ karşı başka Yargıtay’a taşınan bir temyiz başvurusunun olup olmadığı konusunda bilgi vermemiştir. Her halükârda, tek bir olumlu yargı kararı, 299. maddenin Türkiye’de Cumhurbaşkanı’na yönelik muhalif ve siyasi nitelikli eleştirileri susturmak için yaygın olarak kullanılmasıyla ilgili **sorunları yansımamaktadır**. Hatta, bu sunumun **ikinci ekinde** görüleceği gibi, yaygın ve çok sayıda olan davalar güncel resmi istatistiklere göre 2020 yılında da devam etmiştir.

6. Ayrıca Hükümet, Eylem Planında, “izin mekanizmasının benzer ihlallere karşı sözleşmeye uygun bir yasal güvence sağladığını” ve kovuşturma izninin “sadece açık hakaret içeren ifadeler için verildiğini” belirtmektedir.⁴ Ancak Hükümet, mekanizmanın nasıl çalıştığını ve savcılardan gelen kovuşturma taleplerinin kabul edilip edilmediğini ve ne kadarının kabul edildiğini sayılarla göstermek için “izin mekanizması” ile ilgili olarak hiçbir Adalet Bakanlığı istatistiğini sunmamaktadır. Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumu’nun tavsiye kararı ile Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdare Dairesi’nin iptal kararına rağmen,⁵ **Adalet Bakanlığı** karara uymayarak “izin mekanizması”na ilişkin istatistikler ile ilgili bilgi edinme talebini kabul etmemiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararının kesin nitelikte olması nedeniyle, Ocak 2022’de İFÖD’ün kurucularından biri tarafından istatistiklere ulaşabilmek için için Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yapılmıştır.⁶
7. **Bu tür istatistiklerin yokluğunda** İFÖD ve Bakanlar Komitesi, **Hükümet’in**, izin mekanizmasının “gerçekten işlevsel” olduğu; “sadece açık karalama içeren açıklamalar için verildiği” ve dengeleyici bir yaklaşım sağlayarak gerçek amacı olan siyasi konuşmayı korumak için bir kalkan görevi gördüğü yönündeki **iddiasını değerlendirecek durumda değildir**.
8. Son olarak Hükümet, TCK’nin 299. maddesinde herhangi bir mevzuat değişikliğini düşünüp düşünmediği konusunda herhangi bir bilgi vermemiştir.

Avrupa Mahkemesi’nin Vedat Şorli (no. 42048/19, 19.10.2021) Kararı

9. *Vedat Şorli* kararında, Avrupa Mahkemesi Sözleşme’nin 10. Maddesinin ihlal edildiğini tespit etmekle kalmamış, aynı zamanda Türkiye’de Cumhurbaşkanı’na hakaret davalarının **sistemik bir sorun** teşkil etmesi nedeniyle Sözleşme’nin 46. Maddesinin uygulanmasına da karar vermiştir. Mahkeme, başvuruçunun Sözleşme’nin 10. Maddesiyle güvence altına alınan hakkının ihlalinin, söz konusu hükmün metninden ve uygulamasından kaynaklandığına karar vermiştir. Bu bağlamda Mahkeme, Sözleşme’nin 46. Maddesi uyarınca, ilgili iç hukukun Sözleşme’nin 10. Maddesi ile uyumlu hale getirilmesinin, TCK’nin 299. maddesinin uygulanmasından kaynaklanan ihlale son verilmesini mümkün kılacak uygun bir tazmin şekli teşkil edeceğine karar vermiştir. (*Vedat Şorli / Türkiye*, no. 42048/19, 19.10.2021, § 54).

³ Bkz. Hükümetin Eylem Planı § 381, s. 63.

⁴ Bkz. Hükümetin Eylem Planı § 382, s. 63.

⁵ Bakanlar Komitesi gerekli gördüğü takdirde İFÖD bu kararları sağlayacaktır.

⁶ Yaman Akdeniz Başvurusu, B. No: 2022/4380, 13.01.2022.

İFÖD'ün Gözlemleri

10. Avrupa Mahkemesi'nin yakın tarihli *Vedat Şorli* kararında, TCK'nin 299. maddesi ile Sözleşme'nin 10. Maddesi arasındaki çelişki açıkça ifade edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. Maddesinde "...Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır". Bu bağlamda, Avrupa Mahkemesi'nin TCK'nin 299. maddesinin Sözleşme'ye aykırı olduğuna ilişkin açık tespitleri dikkate alındığında, ilgili hükmün artık ceza mahkemeleri tarafından uygulanmaması gerekmektedir. Tek başına bu nedenle, 299. maddede yer alan suça dayalı olarak özgürlük hakkı ve ifade özgürlüğüne yapılacak herhangi bir müdahale, Türk hukukunda öngörülebilir bir kural tarafından belirlenmiş sayılamayacaktır.
11. Bununla birlikte, yerel mahkemeler son kararlarında sanıkları TCK'nin 299. maddesine dayanarak mahkûm etmeye devam etmektedir. AİHM'nin *Vedat Şorli* kararının ardından basında çıkan haberlere dayanarak İFÖD, *Vedat Şorli* kararından sonra bile yargı organlarının Avrupa Mahkemesi içtihatlarını göz ardı ederek Cumhurbaşkanı'nı eleştiren kişiler hakkında 299. madde kapsamında soruşturma başlatmaya, mahkemelerin yargılamaya ve kişileri mahkûm etmeye devam ettiği yönünde haberleri derlemiştir.⁷ Basına göre, gazeteciler,⁸ avukatlar,⁹ eski milletvekilleri¹⁰ ve hatta sıradan vatandaşlar,¹¹ Türkiye

⁷ Bkz. **Ek-I**. Ayrıca gazeteci **Perihan Kaya**, avukatlarının savunmasında Avrupa Mahkemesi'nin *Vedat Şorli* kararını sunmasına rağmen Cumhurbaşkanı'na hakaret nedeniyle 11 ay 20 gün hapis cezasına mahkûm edilmiştir (bkz. <https://www.mlsaturkey.com/tr/aihm-kararina-ragmen-gazeteci-perihan-kayaya-11-ay-20-gun-hapis-cezasi/>). Benzer şekilde, gazeteci **Gökhan Biçici**, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçlaması ile yargılanmaktadır ve avukatı da Avrupa Mahkemesi'nin *Vedat Şorli* kararını son duruşmada aktarmıştır (bkz. <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-gokhan-bicicinin-cumhurbaskanina-hakareten-yargilandi-gi-dava-ertelendi/>). Yargılama hala devam etmektedir. Ünlü **tiyatro sanatçısı Genco Erkal** (83 yaşında) da Cumhurbaşkanı'na hakareten yargılanmaktadır ve son duruşmada avukatı Avrupa Mahkemesi'nin *Vedat Şorli* kararını aktarmıştır (bkz. <https://bianet.org/bianet/print/253899-genco-erkal-cumhurbaskanina-hakareten-hakim-karsisinde/>). Ünlü Twitter fenomeni ve eski gazeteci **Atilla Taş** da Cumhurbaşkanı'na hakareten yargılanmaktadır ve son duruşmada avukatı Avrupa Mahkemesi'nin *Vedat Şorli* kararını aktarmıştır (bkz. see <https://tr.sputniknews.com/20211026/fe-tonun-medya-yapilanmasi-davasinda-atilla-tas-haric-8-sanigin-adli-kontrol-tedbirleri-kaldirildi-1050200998.html>). Son olarak **Sedat Ata**, avukat, son duruşmada Avrupa Mahkemesi'nin *Vedat Şorli* kararınının aktarılmasına rağmen Cumhurbaşkanı'na hakaret nedeniyle hakkında mahkumiyet kararı verilmiş, 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılmıştır (bkz. <https://www.duvarenglish.com/in-violation-of-ecthr-ruling-turkey-convicts-lawyer-sedat-ata-for-insulting-president-erdogan-news-59319>

⁸ Bkz. Expression Interrupted, "*Hasan Cemal'e Cumhurbaşkanı'na hakaret davası açıldı*", 20.12.2021, <https://expressioninterrupted.com/tr/hasan-cemal-e-cumhurbaskanina-hakaret-davasi-acildi/>; Birgün, "*Birgün'e Bahçeli ve Erdoğan'a hakaret davası 17 Mart'a ertelendi*", 07.12.2021, <https://www.birgun.net/haber/birgun-e-bahceli-ve-erdogan-a-hakaret-davasi-17-mart-a-ertelendi-368405>.

⁹ Bkz. Sözcü, "*Avukata Cumhurbaşkanı'na hakareten hapis cezası*", 30.11.2021, <https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/avukata-cumhurbaskanina-hakareten-hapis-cezasi-6799730/>.

¹⁰ Bkz. Cumhuriyet, "*Zeynep Altıok Akatlı'ya Cumhurbaşkanı'na hakareten 11 ay hapis cezası verildi*", 20.12.2021, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/zeynep-altiok-akatliya-cumhurbaskanina-hakareten-11-ay-hapis-cezasi-verildi-1889803>; Artı Gerçek, "*Ayhan Bilgen'e Cumhurbaşkanı'na hakaret davası*", 11.12.2021, <https://artigercek.com/haberler/ayhan-bilgen-e-cumhurbaskani-na-hakaret-davasi>.

¹¹ Bkz. Deutsche Welle Türkiye, "*Erdoğan'a Yahudi demek hakaret sayıldı*", 05.11.2021, <https://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fana-yahudi-demek-hakaret-say%C4%B1ld%C4%B1/a-59732662>.

Cumhurbaşkanı'nı ve politikalarını eleştiren açıklamaları ve siyasi açıklamaları nedeniyle sürekli kovuşturmalara maruz kalmaktadır. Bu nedenle, basında çıkan son haberler, Türkiye'de eleştiriler ile muhalefeti cezalandırmak ve susturmak için TCK'nin 299. maddesinin yaygın olarak kullanıldığını açık ve sürekli olarak göstermektedir.

12. İFÖD, Hükümetin iddialarının aksine, içtihadın TCK'nin 299. maddesinin uygulamasının herhangi bir etkin yasal güvence sağlamaktan uzak olduğu görüşündedir. Benzer şekilde, yerel mahkemelerin yukarıda belirtilen kararlar ışığında, Türkiye'nin yargı pratiğinin bu konuda yerleşik olduğunu ya da eleştirel olan veya yaygın olmayan görüşler için etkili bir koruma sağladığını iddia etmek mümkün değildir. Bu nedenle, birkaç seçilmiş olumlu karar, içtihadın iyileştirilmesi olarak kabul edilemez. Her halükârda Türk yetkilileri, *Vedat Şorli* kararındaki 46. madde hükmüne göre işlem yapmakla yükümlüdür.
13. Ayrıca, 1406. toplantısında, Komite, Hükümet'i “*toplam kovuşturma ve mahkûmiyet sayısını gösteren son beş yılı kapsayan ayrıntılı istatistiksel bilgileri*” ve “*suçlamaların detayları da dahil olmak üzere hakkında kovuşturma açılan, mahkûm edilen, tutuklu yargılanan ve hapis cezasına mahkûm edilen gazetecilerin sayısına ilişkin bilgileri*” sunmaya çağırmıştır.
14. Hükümet, Ocak 2022 tarihli son Eylem Planında bazı istatistiksel bilgiler sunmuştur. Ancak, sunulan istatistikler yalnızca nicel bilgiler içermektedir ve yalnızca yıllık Adalet İstatistiklerine¹² dayalı olarak **2020 yılına ilişkindir**.¹³ Bildirilen istatistikler de sadece Cumhuriyet Başsavcılıkları nezdinde soruşturma aşamasında şüpheliler hakkında verilen kararlara ilişkindir. Hükümet, 299. maddenin uygulanmasına ilişkin ayrıntılı istatistikler sağlamadığından, İFÖD, Cumhurbaşkanı Erdoğan dönemi (2014-2020) için resmi yıllık Adalet İstatistiklerinden istatistiksel verileri derlemiştir. Bu nedenle, bu sunumun **ikinci eki**; toplam soruşturma, kovuşturma, mahkûmiyet ve beraat kararları, hapis cezaları ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarını içermektedir. Resmi istatistiklere göre, Cumhurbaşkanı Erdoğan döneminde 2020 yılı sonuna kadar **160.169** kişi hakkında 299. madde kapsamında **soruşturma açılmıştır**. Ayrıca **38.498** kişi hakkında **dava açılmış**, **12.881** kişi hakkında **mahkûmiyet kararı verilmiş** ve **11.913** kişi hakkında **hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir**. 3.625 kişi **hapis cezası almıştır**. 5.660 kişi ise **beraat kararı almıştır**. 2020 yılı sonu itibarı ile Adalet İstatistiklerine göre mahkûmiyet alan kişilerin **106'sı 18 yaş altı, 24'ü ise 12-14 yaşları arasındadır**.
15. Ayrıca Hükümet, ilgili iddiaların ayrıntıları veya 299. maddeyle ilgili olarak dava açılan, mahkûm edilen ve tutuklu bulunan gazetecilerin sayısı hakkında bilgi vermemiştir. Dolayısıyla, istatistikler Komite'nin talebini cevaplamaktadır. Bununla birlikte, Hükümet tarafından sağlanan istatistiklere göre, sadece 2020 yılında, 31.297 kişi 299. madde kapsamında ceza soruşturmasına tabi tutulmuştur. Bu tek başına, esasen Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın muhaliflerini susturmak için kullanılan 299. maddenin uygulamasının genişliğini, yaygın kullanımını ve devam eden niteliğini göstermektedir. İFÖD, TCK'nin 299.

¹² Bkz. Hükümetin Eylem Planı, s.66.

¹³ Bkz. Adalet İstatistikleri 2020, s. 60,
https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1692021162011adalet_ist-2020.pdf.

maddesinin yaygın olarak uygulanmasının, Cumhurbaşkanı ve hükümetine eleştirel yaklaşan tüm kesimler üzerinde caydırıcı bir etki yarattığı kanaatindedir.

Sonuç ve Öneriler

16. Sözleşme'nin 10. Maddesinin korunmasını sağlayan yeterli bir yasal çerçevenin sağlanması ve *Artun ve Güvener* dava grubu tedbirlerinin tam ve etkin bir şekilde uygulanması konusunda **hiç ilerleme kaydedilmemiştir.**
17. Son toplantıdan bu yana, Türk yetkilileri, TCK'nin 299. maddesinin uygulanmasından kaynaklanan Mahkeme ve Bakanlar Komitesi tarafından **gözlemlenen yapısal sorunları gerektiği gibi ele almamıştır.**
18. Komite, Mahkeme'nin *Vedat Şorli* kararı ışığında Türk yetkililerin **TCK'nin 299. maddesini değiştirmesini** ve **Mahkeme'nin 46. maddesi kararına uymasını** talep etmelidir.
19. Bakanlar Komitesi ayrıca hükümetten, kovuşturmaların niteliği ve içeriğine ilişkin ayrıntılarla birlikte Cumhurbaşkanı Erdoğan dönemini kapsayan **ayrıntılı istatistiksel veriler sağlamasını** istemelidir.
20. *Artun ve Güvener* dava grubu **nitelikli izleme prosedürü kapsamında kalmalı** ve Bakanlar Komitesi, Mahkemenin yakın tarihli *Vedat Şorli* kararı ışığında, yasamaya ilişkin genel tedbirlerle ilgili olarak *Artun ve Güvener* dava grubunu sık ve düzenli aralıklarla gözden geçirmelidir.

İfade Özgürlüğü Derneği – İFÖD (Turkey)
Web: <https://ifade.org.tr> Twitter: @ifadeorgtr